

Anastazja Kowalik

**MATERIAŁY DO DZIEJÓW PARTII ROBOTNICZYCH W POLSCE LUDOWEJ,
CZ. II*. AKTA WOJEWÓDZKIEGO KOMITETU POLSKIEJ PARTII SOCJA-
LISTYCZNEJ W ARCHIWUM KOMITETU WOJEWÓDZKIEGO PZPR
WE WROCŁAWIU**

20 IV 1945 r. powstał w Trzebnicy Wojewódzki Komitet PPS. Jego organizatorem i pierwszym przewodniczącym został Stanisław Piaskowski, ówczesny Pełnomocnik Rządu na Okręg Administracyjny Dolnego Śląska. W maju 1945 r. WK przeniósł się do Legnicy, a w październiku do Wrocławia.

Polska Partia Socjalistyczna, podobnie jak Polska Partia Robotnicza i inne stronnictwa polityczne, powstała i rozwijała się na Śląsku w miarę napływu ludności polskiej. Nie zachowały się, niestety, wszystkie akta Wojewódzkiego Komitetu, a braki dotyczą głównie 1945 i 1946 r. Zagięły akta Wojewódzkiego Sądu Partyjnego, Oddziału Samopomocy Partyjnej i Opieki Społecznej¹. Po niektórych oddziałach pozostała minimalna ilość akt.

Materiały zgromadzone w Archiwum KW PZPR odzwierciedlają proces powstania PPS w województwie i jej wielostronną działalność. Na zespół akt WK PPS składa się 467 jednostek archiwalnych (11,86 mb). Większość z nich stanowią dokumenty wytworzone przez instancje, a więc Wojewódzki Komitet, powiatowe i miejskie komitety oraz koła. Nieznaczną grupę stanowią materiały Centralnego Komitetu Wykonawczego, instytucji państwowych i administracyjno-samorządowych, współpracujących z instancjami PPS.

Archiwalia zespołu WK PPS są opracowane i zinwentaryzowane w kolejności zgodnej ze strukturą instancji i aparatu w województwie².

* Akta dotyczące PPR omówione zostały w nrze 2a/1962 „Śląskiego Kwartalnika Historycznego Sobótka”.

¹ Sprawozdania WK PPS, Archiwum KW PZPR, sygn. 36/VI/4. Oddział Samopomocy Partyjnej i Opieki Społecznej istniał w 1945 r. W późniejszych dokumentach brak o nim wzmianki. Oddział opiekował się Polakami wracającymi do kraju.

² Przedstawia się to następująco: Konferencja — sygn. 36/I/1—3, Rada Wojewódzka — sygn. 36/II/1, Wojewódzki Komitet — sygn. 36/III/1, Wojewódzka Komisja Rewizyjna — sygn. 36/IV/1, Sekretariat — sygn. 36/VI/1, Oddział Ogólnorganizacyjny — sygn. 36/VII/1—72, Oddział Propagandy — sygn. 36/VIII/1—23, Oddział Kadr — sygn. 36/IX/1—48, Oddział Samorządowo-Administracyjny — sygn. 36/X/1—54, Oddział Szkoleniowy — sygn. 36/XI/1—13, Oddział Społeczno-Zawodowy — sygn. 36/XII/1—44, Oddział Komunikacyjny — sygn. 36/XIII/1—44, Oddział Ekonomiczno-Przemysłowy — sygn. 36/XIV/1—45, Oddział Oświaty —

Najwyższą władzą PPS była Konferencja Wojewódzka. Na Dolnym Śląsku odbyły się 4 Konferencje:

1. 24 VI 1945 r. Zachowało się z niej tylko sprawozdanie uczestnika z Jawora, wyłączone z zespołu akt Powiatowego Komitetu PPS w Jaworze.

2. 21 i 22 X 1945 r. Z tej Konferencji zachowało się jedynie sprawozdanie uczestników z Cieplic.

3. 20 i 21 IV 1947 r. Zachowała się rezolucja w sprawie osadnictwa wojskowego w województwie wrocławskim.

4. 20 VI 1948 r. Zachowały się rezolucje i broszura zawierająca list Sekretarza Generalnego CKW PPS Józefa Cyrankiewicza, artykuły Sekretarza CKW Tadeusza Ćwika i I Sekretarza KW PPR Władysława Matwina oraz referat Sekretarza WK PPS Macieja Elczewskiego.

W protokołach posiedzeń Wojewódzkiej Rady PPS, Wojewódzkiego Komitetu i Prezydium dominują problemy pracy organizacyjnej, współpracy międzypartyjnej i inne problemy polityczne. Podobne zagadnienia przewijają się w zachowanych protokołach posiedzeń Sekretariatu. W serii akt Sekretariatu, poza protokołami, największą wartość archiwalną przedstawiają sprawozdania Wojewódzkiego Komitetu PPS.

Szczegółową problematyką zajmowały się oddziały WK. Powstawały one w miarę wzrostu organizacyjnego PPS i rozbudowy aparatu partyjnego. Niektóre istniały już w czerwcu 1945 r., inne powstały w 1946, a nawet w 1948 r. Stosunkowo najwięcej zachowało się akt Oddziału Ogólnoorganizacyjnego, Samorządowo-Administracyjnego, Społeczno-Zawodowego, Komunikacyjnego, Ekonomiczno-Przemysłowego i Wiejskiego. Akta szczególnie ważne dla historyka (np. Oddziału Ziem Zachodnich) zachowały się w minimalnym stopniu (okólnik z 13 VIII 1946 r. o zadaniach Oddziału i konieczności powołania Referatów Ziem Odzyskanych oraz sprawozdanie z 15 X 1946 r. o pracy w województwie).

Akta oddziałów można podzielić na następujące grupy: dokumenty własne, dokumenty przysłane z CKW, z niższych instancji partyjnych, z instytucji państwowych i administracyjno-samorządowych.

Badacz interesujący się procesem organizowania komitetów terenowych i komórek partyjnych, wzrostem organizacyjnym PPS, koordynacją pracy oddziałów WK, współpracą z OMTUR, ZNMS znajdzie wartościowe dokumenty w Oddziale Ogólnoorganizacyjnym istniejącym od czerwca 1945 r. Obok okólników, planów pracy i sprawozdań Oddziału zachowały się oceny pracy powiatowych komitetów pisane przez instruktorów WK. Prawie połowę akt Oddziału stanowią materiały przysłane z powiatowych i miejskich komitetów, wśród nich przeważają protokoły posiedzeń powiatowych komitetów, sprawozdania statystyczne i opisowe, protokoły zebrań wyborczych i innych kół PPS.

Z istniejących w Oddziale referatów najwięcej śladów pozostało po Referacie Kobiet. Reprezentują go szczerkowo materiały z I Zjazdu Wojewódzkiego Kobiet-członkiń PPS, plany pracy, sprawozdania, protokoły posiedzeń Zarządu Sekcji Kobieter WK, akta dotyczące szkolenia kobiet, sprawozdania z lustracji kół kobiecych i powiatowych rad kobiecych, protokoły zebrań międzypartyjnych kobiet oraz inne dokumenty związane z działalnością kobiet socjalistek.

Cenne materiały pozostały po Oddziale Administracyjno-Samorządowym istniejącym od sierpnia 1946 r. i obejmującym dwa referaty: Samorządowo-Administra-

sygn. 36/XV/1—11, Oddział Wiejski — sygn. 36/XVI/1—77, Oddział Ziem Zachodnich — sygn. 36/XVII/1, Oddział Finansowo-Gospodarczy — sygn. 36/XVIII/1—3, Wojewódzka Komisja Weryfikacyjna — sygn. 36/XIX/1—16.

cyjny i Wojskowy. Do podstawowych jego zadań należał ogólny wgląd w pracę administracji i samorządu, obsadzanie urzędów starostw, burmistrzów według ustalonego klucza partyjnego, wgląd w pracę rad narodowych, regulowanie napływu członków PPS do MO i UB, ORMÓ. Szeroki zakres działalności Oddziału tylko częściowo znajduje odbicie w zachowanym materiale aktowym. Z akt własnych Oddziału przetrwały instrukcje i okólniki, protokoły posiedzeń Oddziału, plany pracy, sprawozdania, notatki pójnspekcyjne. Zawierają one m. in. dane o składzie społecznym i sytuacji politycznej w radach narodowych województwa i w starostwach, o udziale PPS w samorządzie i administracji. Odrębną grupę akt Oddziału stanowią materiały przysłane z CKW, sprawozdania powiatowych komitetów o pracy instytucji samorządowych, protokoły posiedzeń i sprawozdania powiatowych komisji administracyjno-samorządowych, dokumenty o współpracy międzypartyjnej w administracji i samorządzie, wykazy komitetów i kół PPS w urzędach administracyjno-samorządowych, a także nieliczne dokumenty dotyczące Referendum. Kilka jednostek archiwalnych stanowią materiały rad narodowych, sprawozdania Wydziałów Urzędu Wcjewódzkiego Wrocławskiego i pełnomocników rządu w powiatach. Interesujące są sprawozdania Wydziału Osiedleńczego i Odbudowy. Zachowały się częściowo sprawozdania i instrukcje Referatu Wojskowego.

Dość obszerną dokumentację pozostawił Oddział Społeczno-Zawodowy (powstał 1 III 1947 r.), dzielący się na: Referat Opieki Społecznej (organizujący pomoc dla wdów i sierot po poległych w czasie okupacji członkach partii, dla byłych więźniów politycznych, inwalidów niezdolnych do pracy z powodu choroby, opiekę lekarską), Referat Zawodowy (kontrolujący stosowanie umów zbiorowych, organizujący akcję kulturalno-oświatową w związkach zawodowych oraz czuwający nad pracą rad zakładowych). Przy oddziale istniała Wojewódzka Rada Zawodowa z 35 sekcjami branżowymi. Zachowały się akta poszczególnych sekcji, sprawozdania, protokoły i ankiety sprawozdawcze pccwiatowych komitetów, materiały przysłane ze związków zawodowych o ich strukturze i działalności w okresie 1945—1948, nieliczne dokumenty dotyczące współzawodnictwa pracy, sprawozdania lustratorów społecznych, dokumenty o współpracy PPS i PPR, podania o pracę, skierowania do pracy i korespondencja.

Po Oddziale Komunikacyjnym (istniejącym prawdopodobnie od końca 1945 r.) z sekcjami kolejową, pocztowców, transportowców i wodniaków, zachowały się oprócz okólników CKW materiały powiatowych i miejskich komitetów dotyczące pracy kół pocztowych i kolejowych, protokoły i sprawozdania kół i komitetów kolejowych i pocztowych. Jedna grupa akt Oddziału dotyczy żeglugi na Odrze.

Oddział Ekonomiczno-Przemysłowy (istniejący od maja 1946 r.) wraz z działającą przy nim Wojewódzką Radą Gospodarczą, zajmujący się całokształtem działalności PPS w przemyśle, handlu i spółdzielczości, pozostawił po sobie pisma okólne, plany pracy, sprawozdania, prctokoły narad oraz posiedzeń Wojewódzkiej Rady Gospodarczej, sprawozdania instruktorów z wyjazdów w teren. Pokazną ilość jednostek archiwalnych stanowią protokoły posiedzeń powiatowych rad gospodarczych i sprawozdania powiatowych komitetów. Fragmentaryczne dokumenty dotyczą „Daniny Narodowej”, pracy lustratorów społecznych i obywatelskich komisji podatkowych. Zachowały się także wykazy zakładów i fabryk w województwie oraz sprawozdania Izby Przemysłowo-Handlowej. Po Referacie Spółdzielczym przetrwały plany pracy, sprawozdania własne i Wojewódzkiej Rady Spółdzielczej. Trzy jednostki archiwalne zawierają sprawozdania i protokoły Powiatowych Rad Spółdzielczych.

Po Oddziale Wiejskim (działającym od sierpnia 1945 r.) wraz z istniejącą przy nim Dolnośląską Radą Chłopów Socjalistów zachowały się okólniki, instrukcje, plany pracy i sprawozdania. W aktach Oddziału znajdują się także materiały przysyłane z Wydziału Osiedleńczego Urzędu Wojewódzkiego, powiatowych referatów osadnictwa rolnego, Ministerstwa Ziem Odzyskanych, Związku Samopomocy Chłopskiej i Związku Zawodowego Robotników i Pracowników Rolnych.

Zespół akt WK PPS jest opracowany, posiada karty inwentarzowe i wstęp do inwentarza, zawierający szczegółowe informacje o zawartości zespołu. W Archiwum przechowywane są także zespoły akt powiatowych komitetów PPS.